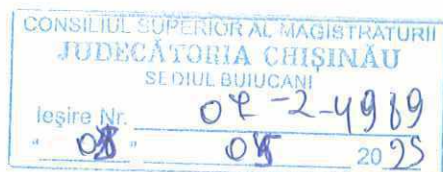

**JUDECĂTORIA
CHIȘINĂU**
(sediul Buiucani)

Republica Moldova, mun. Chișinău, Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfint 200
Email: jbu@justice.md; Tel.: /+373 22/ 204 904
www.instante.justice.md

Curtea Constituțională a Republicii Moldova
str. Strada Alexandru Lăpușneanu 28, Chișinău

Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani Vă expediază copia Încheierii nr. 1-3370/2022 din 04.04.2025, privind ridicarea excepției de neconstituționalitate referitor la art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, benevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză de a fi citate și audiate, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenție, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta

Anexă: Copia Încheierii nr. 1-3370/2022 din 04.04.2025, pentru executare.

Judecătorul Judecătoriei
Chișinău, sediul Buiucani, Tatiana Postolachi   /

Executor Rotari Laura

Sesizare privind excepția de neconstituționalitate a

textului **art. 90 alin. (3) pct. 8)** din Codul de procedură penală, *în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, benevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză de a fi citate și audiate, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenției, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta.*

A. Autorul excepției de neconstituționalitate

Persoană fizică

1. Nume: **Jariuc**

2. Prenume: **Ludmila**

5. Reprezentant: **Avocat - Ivan UNGUREAN**

Instanța de judecată

1. Denumirea instanței de judecată/sediu: **Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani)**

2. Judecător/complet de judecată: **Tatiana POSTOLACHI**

3. Adresa instanței de judecată: **bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 200, or. Chișinău, Republica Moldova**

4. Telefonul și e-mail-ul instanței de judecată: **(+373 22) 29-49-03, 29-49-11, jbu@justice.md**

B. Informații pertinente despre cazul dedus judecății instanței de drept comun

La data de 14 ianuarie 2015, a fost pornită cauza penală nr. 2015928004, conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolul 260⁶ alin. (2) lit. b) din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP).

La data de 16 februarie 2015, a fost pornită cauza penală nr. 2015928050, conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolul 190 alin. (5) lit. b) din CP.

La data de 16 februarie 2015, a fost pornită cauza penală nr. 2015928051, conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolul 361 alin. (2) lit. b) și d) din CP.

La data de 16 februarie 2015, a fost pornită cauza penală nr. 2015928052, conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolul 239 alin. (2) lit. a) din CP.

La data de 17 februarie 2015, cauzele penale nr. 2015928004, 2015928050, 2015928051 și 2015928052 au fost conexe, fiind atribuit un număr unic 2015928004.

Din materialele cauzei penale nr. 2015928004, în privința lui Ludmila JARIUC, a fost disjunsă cauza penală, conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de articolele 42 alin. (5), 46 și 239 alin. (2) lit. a) din CP.

Conform rechizitoriului din 28 noiembrie 2022 se reține că, *„în perioada anilor 2013-2014, urmărind scopul acordării creditelor cu încălcarea intenționată a regulilor de creditare, specialistul superior credite, din cadrul filialei Chișinău-Centru a B.C. „Moldova Agroindbank” S.A., amplasată în mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 182 - Helber Nelea Gheorghe, întru realizarea intenției infracționale comune a creat în prealabil o reuniune stabilă de persoane în următoarea componență: Jariuc Ludmila, Helber Ion, Alii Igor, Negara Vitalie, Chihai Andrei și alte persoane nestabilite de organul de urmărire penală, care activau conform planului bine determinat de activitate infracțională, ce includea acțiunile de identificare a persoanelor, prezentarea acestora la instituția financiară, acordarea ilegală a creditelor pe numele acestora, cu ulterioara obținere de către membrii grupării criminale respective a beneficiilor materiale.*

Astfel, prin acțiunile sale intenționate Jariuc Ludmila Pavel a săvârșit infracțiunea de complicitate la acordarea creditelor cu încălcarea intenționată a legii, regulilor de creditare, politicilor de acordare a împrumuturilor sau normelor de prudență financiară, cauzând instituției financiare daune în proporții deosebit de mari, acțiuni săvârșite de către un grup criminal organizat, infracțiune prevăzută de art.42 alin.(5), art.46 și art.239 alin.(2) lit.a) din Codul penal.”

Prin scrisoarea procuraturii, cauză penală nr. 2017790133 în privința lui Ludmila JARIUC a fost transmisă, de procuratură, spre examinare în fond, privind săvârșirea infracțiunii prevăzute la 42 alin. (5), 46 și 239 alin. (2) lit.a) din CP.

În continuare, Ion HELBER, Ludmila JARIUC, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ figurează în calitate de co-inculpați, învinuiți de formarea unui așa-zis grup criminal organizat în comiterea infracțiunii de articolele 42 alin. (5), 46 și 239 alin. (2) lit. a) din CP și trebuie luată în considerare la stabilirea contextului cauzei.

În speță, ce ține de cauza în privința lui Ludmila JARIUC, se depune lista probelor apărării, iar ca probe în apărare a fost stabiliți Ion HELBER, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ, în calitate de martori, dat fiind faptul că aceste persoane ar putea face declarații decisive în cauza respectivă, zis și făcând parte din cadrul grupului criminal organizat și cu siguranță ar demonstra nevinovăția inculpatei, Ludmila JARIUC.

Cu atât mai mult, în rechizitoriul din 28 noiembrie 2022 se reține ca probe în acuzare declarațiile lui Nelea HELBER, membru presupus al grupului criminal.

Evident că părțile au făcut referire la art. 90 alin. (3) pct. 8 din CPP.

În schimb partea apărării a solicitat admiterea audierii acestor persoane menționând că art. 90 alin. (3) pct. 8 din CPP ar îngredi drepturi constituționale, încălcându-se standardele internaționale (art. 6 din CEDO).

C. Obiectul sesizării

Prezenta sesizare are ca obiect de examinare dispozițiile legale cuprinse în:

- **textul art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, benevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză de a fi citate și audiate, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenției, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta.**

În raport cu prevederile articolului 20 și 26, în coroborare cu art. 54 din Constituția Republicii Moldova.

D. Argumentarea incidenței unui drept sau a mai multor drepturi din Constituție

Potrivit art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova, Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.

Hotărârea Curții Constituționale nr. 15 din 06 mai 1997 (§§ 3.3 și 3.4) prevede faptul că excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. Ea poate fi invocată ca incident din inițiativa părților sau din oficiu de către instanța de judecată. Elementele principale ale excepției de neconstituționalitate sunt necesitatea efectuării unui control de neconstituționalitate, existența raportului triumfiular între partea aflată în proces, ale cărei drepturi sau interese au fost eventual lezate printr-o normă neconstituțională, instanța de judecată, în fața căreia se invocă neconstituționalitatea, și Curtea Constituțională, chemată să soluționeze excepția de neconstituționalitate și obiectul excepției de neconstituționalitate (care este mai larg, incluzând nu numai legile, ci și alte acte normative).

Sintagma „*excepția de neconstituționalitate*”, în sensul dispoziției art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, poate fi interpretată ca o procedură de inițiere de către instanțele ordinare de judecată, la inițiativa părților sau din oficiu, a controlului conformității unei legi sau altui act normativ în întregul său ori, în majoritatea cazurilor, parțial cu normele constituționale.

Având la baza rațiunea și esența instituției „*excepției de neconstituționalitate*”, dreptul de a ridica excepția aparține tuturor instanțelor judecătorești, respectiv judecătorilor din cadrul acestora, care trebuie să dispună de suficientă putere și să fie în măsură a și-o exercita în vederea îndeplinirii atribuțiilor (*Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016, §§ 95 și 98*).

Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016 (§ 81-83) statuează faptul că suspendarea procesului până la soluționarea de către Curtea Constituțională a excepției de neconstituționalitate este necesară pentru a exclude aplicarea normelor contrare Constituției la soluționarea unei cauze. Curtea reține că judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții:

- obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

- excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu;

- prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei;

- nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate.

Curtea menționează că verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile prevăzute mai sus.

Accesul cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate la instanța constituțională conferă eficiență dreptului de acces liber la justiție și dreptului la apărare. Refuzul nemotivat de ridicare a excepțiilor de neconstituționalitate, precum și lipsa remedierii de contestare separată a acestui refuz, îngreuează drepturile fundamentale și, în ansamblu, dreptul la un proces echitabil.

În aceste circumstanțe, în cauza vizată, s-a depus o cerere referitor la aplicarea unei norme care este reglementată de lege organică, și anume Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În același timp, excepția de neconstituționalitate este ridicată de către o parte din proces, și anume, în comun cu partea apărării, de către Dumitru DORNEA, drepturile și interesele acestuia din urmă putând fi afectate prin aplicarea unei norme neconstituționale la soluționarea cauzei.

O hotărâre anterioară a Curții Constituționale pe baza art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, *în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, binevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză de a fi citate și audiate, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenției, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta,* nu există.

Constituția Republicii Moldova

Articolul 1

Statul Republica Moldova

„(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și

pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.”.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.”.

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

„(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.”.

Articolul 20

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.”.

Articolul 26

Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.”.

Articolul 54

Restrîngerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrîngeri decît celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrîngerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrîngerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Articolul 6

Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

3. Orice acuzat are, mai ales, dreptul :

a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa;

- b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
- c. să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare remunerării unui apărător, să poată fi asistat gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;
- d. să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
- e. să fie asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”.

Articolul 20 din Constituție, care reglementează dreptul de acces liber la justiție, își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 § 1 din Convenție (DCC nr. 90 din 15 iunie 2021, § 25), iar articolul 26 din Constituție, care garantează în mod distinct dreptul la apărare, își găsește corespondența în articolul 6 § 3 din Convenție. Astfel, garanțiile stabilite de articolul 26 de Constituție reprezintă aspecte precise ale dreptului la un proces echitabil prevăzute de articolul 20 din Constituție și articolul 6 § 1 din Convenție (a se vedea DCC nr. 54 din 4 iunie 2024, §§ 25 și 26).

Mai mult, articolul 20 din Constituție are același câmp de aplicare ca dreptul la un proces echitabil garantat de Convenție (HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020, §28).

Articolul 6 § 3 lit. d) din Convenție, chiar dacă lasă instanțelor interne, grija de a judeca utilitatea unei cereri de probe cu martori, noțiunea de „egalitate de arme” nu epuizează totuși conținutul paragrafului 3 lit. d) de la articolul 6, nici pe cel al paragrafului 1, a cărui aplicare o reprezintă prezentul alineat, printre multe altele. Într-adevăr, pe lângă faptul demonstrării că „acuzatul” nu a putut invita și interoga un anumit martor al apărării, este nevoie și ca instanța de judecată să evite ca refuzul de a-l interoga ar fi cauzat un prejudiciu drepturilor apărării (cauza *Vaturi c. Franței*, Hotărârea din 13 aprilie 2006, § 51).

Din analiza normei contestate rezultă că o persoană față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, nu poate fi citată și ascultată ca martor. Se pare că legea nu prevede nicio excepție de la regula respectivă, inclusiv **chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, binevol și nesilit de nimeni de a fi audiate**, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta. Aplicând normele contestate, instanța de judecată trebuie să respingă cererea de probe cu aceste persoane în calitate de martori, indiferent de faptul existenței unor motive care justifică prezența sa și dorința sa.

Totuși, acest fapt ar putea afecta principiul judecării cauzei cu respectarea caracterului echitabil, privită în ansamblul său. Astfel, s-a identificat un conflict între obligația pozitivă a statului de a asigura caracterul echitabil al examinării cauzei și dreptul inculpatului ca procesul său să aibă loc cu respectarea principiului „egalității armelor” și „contradictorialității” prevăzut de articolul 6 din Convenție. Or, s-a identificat un conflict între principii în interiorul dreptului la un proces echitabil.

În consecință, devine incident dreptul fundamental prevăzut de articolului 20 și 26, în coroborare cu art. 54 din Constituția Republicii Moldova în situația în care dispoziția legală interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor **față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, binevol și nesilit de nimeni de a fi audiate**, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenție, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta.

E. Argumentarea pretensei încălcări a unuia sau a mai multor drepturi garantate de Constituție

Așa cum prevede prima teză a articolului 54 alin. (2) din Constituție, exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege. Principiul legalității presupune îndeplinirea standardului calității prevederilor legale aplicabile (HCC nr. 16 din 19 iunie 2020, § 48).

Potrivit art. 54 alin. (1) - (3) din Constituție în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Prevederile alineatului (2) nu admit restrîngerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

În primul rând, un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în faptul că urmărirea penală și judecarea cauzei, inclusiv elementele urmăririi care au legătură cu procedura, trebuie să aibă un caracter contradictoriu și să existe o egalitate a armelor între acuzare și apărare (cauza *Fitt c. Regatul Unit*, Hotărârea din 16 februarie 2000, § 44).

Curtea Europeană reamintește că admisibilitatea probelor ține în primul rând de regulile de drept intern și că, în principiu, instanțelor naționale le revine obligația de a aprecia elementele adunate de ele. Misiunea încredințată Curții Europene prin Convenție nu constă în a se pronunța separat, ci în a cerceta dacă procedura, privită în ansamblul său, inclusiv modul de prezentare a mijloacelor de probă, a avut un caracter echitabil (cauza *Van Mechelen și alții c. Olandei*, Hotărârea din 23 aprilie 1997, § 50 și cauza *De Lorenzo c. Italiei*, Hotărârea din 2 februarie 2004).

Astfel, ea reiterează că, **cerințele paragrafului 3 de la articolul 6 reprezintă aspecte particulare ale dreptului la un proces echitabil garantat de paragraful 1 al acestui articol (cauza *Van Geyseghem c. Belgiei*, Hotărârea din 21 ianuarie 1999, § 27).**

Principii generale privind renunțarea unei persoane, prin propria voință, în mod expres, la garanțiile unui proces echitabil

Curtea Europeană reiterează că nici litera, nici spiritul articolului 6 al Convenției nu împiedică o persoană să renunțe prin propria voință, în mod expres sau tacit, la garanțiile unui proces echitabil (a se vedea cauza *Kwiatkowska c. Italiei*, Hotărârea din 30 Noiembrie 2000). Nu este nevoie să fie explicită, dar trebuie să fie voluntară, conștientă și informată. Înainte de a se putea considera că un inculpat a renunțat implicit, prin comportamentul său, la un drept important prevăzut la art. 6, trebuie să se stabilească faptul că acesta ar fi putut să prevadă în mod rezonabil consecințele comportamentului său (cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei*, Hotărârea din 18 decembrie 2018, § 117).

Cu toate acestea, pentru ca să fie efectivă în sensul Convenției, o astfel de renunțare trebuie să fie exprimată într-un mod neechivoc și să fie urmată de măsuri minime de protecție proporționale cu importanța acestuia (cauza *Poitrimol c. Franței*, Hotărârea din 23 noiembrie 1993, § 35). **Renunțarea nu poate contraveni vreunui interes public (cauza *Sejdovic c. Italiei*, Hotărârea din 01 martie 2006, § 86).**

În plus, renunțarea nu trebuie să fie afectată de constrângere (cauza *Deweert c. Belgiei*, Hotărârea din 27 februarie 1980) și ar trebui să fie însoțită de următoarele

condiții:

(a) trebuie acceptat în deplină cunoștință de cauză și de consecințele juridice și într-un mod cu adevărat voluntar; și

(b) conținutul și corectitudinea modului în care a fost realizat trebuie să facă obiectul unui control jurisdicțional suficient (a se vedea cauza *Natsvlashvili și Togonidze c. Georgiei*, Hotărârea din 29 aprilie 2014).

Conform Hotărârii Curții Constituționale nr. 3 din 24 ianuarie 2023, § 37 și 39, în ciuda acestor texte, aparent imperative, niciun tratat internațional în materia drepturilor fundamentale nu interzice desfășurarea ședințelor de judecată în lipsa inculpatului. (...) deși procedurile care au loc în absența acuzatului nu sunt, per se, incompatibile cu articolul 6 din Convenție, ar constitui o denegare de justiție dacă o persoană condamnată în absentia nu ar putea obține redeschiderea procesului, în situația în care nu s-a stabilit că inculpatul nu a renunțat la dreptul său de a se prezenta și a se apăra. A contrario, nu este necesară redeschiderea procedurii în cazul în care fie persoana vizată a renunțat la dreptul de a se prezenta și de a se apăra, fie a încercat să se sustragă de la proces.

În particular, nu există o încălcare a dreptului la un proces echitabil atunci când persoana a fost informată cu privire la data și la locul procesului sau atunci când a fost apărută de către un avocat pe care l-a mandatat în acest scop. Aceste considerente au stat la baza concluziei Curții Europene privind lipsa unei încălcări a articolului 6 din Convenție (cauza *Medenica c. Elveției*, Hotărârea 14 iunie 2001, §§ 56–59).

Principii generale în materia dreptului inculpatului la citarea și audierea persoanelor în calitate de martori ai apărării

Deși este sarcina instanței naționale să hotărască cu privire la necesitatea sau oportunitatea citării și ascultării martorilor, în anumite circumstanțe, incompatibilitatea art. 6 din Convenție poate fi determinată de refuzul de a-i audia pe aceștia (cauza *Brualla Gomez de la Torre c. Spaniei*, Hotărârea din 19 decembrie 1997, § 31; cauza *Destrehem c. Franței*, Hotărârea din 18 mai 2004, § 41; cauza *Garcia Ruiz c. Spaniei*, Hotărârea din 21 ianuarie 1999, § 28; cauza *Igual Coll c. Spaniei*, Hotărârea din 10 martie 2009, § 36; cauza *Lacadena Calero c. Spaniei*, Hotărârea din 22 noiembrie 2011, § 47 și cauza *Bricmont c. Belgiei*, Hotărârea din 7 iulie 1989, § 89).

În cauza *Perna c. Italiei*, Hotărârea din 06 mai 2023, § 29, Curtea Europeană a prezentat principiile aplicabile citării și audierii martorilor apărării. Articolul 6 § 3 lit. d) din Convenție le permite, tot în principiu, instanțelor să hotărască cu privire la utilitatea citării unui martor la proces. În al doilea rând, nu este suficient ca inculpatul să se plângă de faptul că nu a putut pune întrebări anumitor martori; este la fel de necesar ca acesta să își susțină cererea pentru audierea martorilor precizând importanța acestei măsuri și ca audierea să fie necesară pentru aflarea adevărului.

Termenul „martor” are, în sistemul Curții Europene, un înțeles „autonom”. Astfel, din moment ce o declarație, fie că este efectuată de un martor stricto sensu sau de către un co-inculpat, este susceptibilă să fondeze, în mod substanțial, suspiciuni rezonabile. Aceasta constituie o mărturie în sprijinul acuzării, iar garanțiile prevăzute de articolul 6 § 1 din Convenție îi sunt aplicabile. Printre acestea se numără și obligația de a dispune măsuri pozitive în vederea clarificării declarațiilor martorului și de a da reclamantului posibilitatea de a se apăra în cauză, inclusiv prin interogarea martorilor necesari.

Înainte de a putea dispune o soluție judecătorească, toate probele împotriva unui reclamant trebuie prezentate, în mod obișnuit, în ședință publică, în prezența acestuia, cu audierea martorilor, în scopul dezbaterii contradictorii. Există excepții de la acest principiu, dar acestea nu trebuie să încalce dreptul la apărare. De regulă, acest drept impune ca

reclamantului să i se acorde o ocazie adecvată și corespunzătoare de a cita un martor și de a-l interoga pe acesta, fie în momentul audierii acestuia, fie într-o etapă ulterioară a procesului judiciar (cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatul Unit*, Hotărârea din 15 decembrie 2011, § 118).

Mai mult decât atât, deși în mod normal instanțele naționale decid dacă este necesar sau recomandabil să audieze un martor, circumstanțe excepționale ar putea să determine Curtea să concluzioneze că refuzul de a audia o persoană în calitate de martor a fost incompatibil cu articolul 6 (a se vedea cauza *Bricmont c. Belgiei*, Hotărârea din 07 iulie 1989, § 89). Într-adevăr, nu este suficient să se demonstreze că „acuzatul” nu a putut interoga un anumit martor al apărării; mai este nevoie și ca partea interesată să facă plauzibilă necesitatea convocării martorului respectiv în căutarea adevărului și ca refuzul de a-l interoga să fi cauzat un prejudiciu drepturilor apărării (cauza *Vaturi c. Franței*, Hotărârea din 13 aprilie 2006, § 51).

Totuși, articolul 6 § 3 lit. d) din Convenție nu impune înfățișarea și ascultarea fiecărui martor al apărării, scopul principal al acestei dispoziții, după cum reiese din sintagma „în aceleași condiții”, fiind acela de a garanta o deplină „egalitate a armelor” în materie (cauza *Vidal c. Belgiei*, Hotărârea din 22 aprilie 1992, § 33).

Cu toate acestea, în materie penală, pot exista interese concurente, precum securitatea națională sau nevoia de a proteja martorii care riscă represalii sau de a nu divulga metodele poliției de anchetare a unei infracțiuni, care trebuie puse în balanță cu drepturile inculpatului la procedură (cauza *Doorson c. Țărilor de Jos*, Hotărârea din 26 martie 1996, § 70).

Curtea Europeană a precizat, în mai multe rânduri, că audierea unui martor al apărării este considerată *a priori* relevantă atunci când aceasta poate, în mod justificat, să confirme alibiul inculpatului (a se vedea, cauza *Polyakov c. Rusiei*, Hotărârea din 29 ianuarie 2009, § 34). Însă, reclamantul îndeplinește cerințele de la articolului 6 § 3 lit. d) din Convenției dacă prezintă o cerere motivată suficient, relevantă pentru obiectul acuzației și în mod justificat capabilă să consolideze poziția apărării ori să ducă la achitare (cauza *Dorokhov c. Rusiei*, Hotărârea din 14 februarie 2008, §§ 72, 67-72).

Instanțele naționale nu pot să respingă decât pentru motive relevante cererea apărării pentru audierea unui martor a cărui declarație ar consolida în mod obiectiv poziția inculpatului și ar putea duce chiar la achitarea sa (cauza *Topić c. Croației*, Hotărârea din 10 octombrie 2013, §42). În astfel de cazuri, ar putea fi suficient să se facă referire la alte elemente ale cauzei pentru a indica motivul pentru care martorul nu ar fi în măsură să aducă informații noi sau importante (cauza *Sergey Afanasyev c. Ucrainei*, Hotărârea din 15 noiembrie 2012, § 70).

Pentru a avea garanția că inculpatul beneficiază de un proces echitabil, orice dificultăți cauzate apărării prin limitarea drepturilor acestuia trebuie să fie suficient compensată de procedura urmată de autoritățile judiciare (cauza *Niculescu c. României*, Hotărârea din 26 martie 2013, § 115).

Aplicarea principiilor generale în prezenta cauză

Curtea Europeană a subliniat în repetate rânduri importanța etapei de cercetare judecătorească pentru procesul penal, deoarece probele obținute în această etapă determină cadrul în care va fi examinată infracțiunea acuzată la proces (cauza *Salduz c. Turciei*, Hotărârea din 27 noiembrie 2008, § 54). Or, un acuzat se află adesea într-o poziție deosebit de vulnerabilă în această etapă a procedurii, al cărei efect este amplificat de faptul că legislația în materie de procedură penală tinde să devină din ce în ce mai complexă, în special în ceea ce privește normele care reglementează colectarea și utilizarea probelor.

Corectitudinea procedurilor impune ca un acuzat să poată obține întreaga gamă de servicii asociate în mod specific apărării sale. În acest sens, avocatul trebuie să fie în măsură să asigure fără restricții aspectele fundamentale ale apărării persoanei respective: discutarea cauzei, organizarea apărării, colectarea de probe favorabile acuzatului, posibilitatea citării și audierii martorilor, pregătirea pentru interogatoriu, susținerea unui acuzat aflat în dificultate, etc (a se vedea cauza *Dvorski c. Croației*, Hotărârea din 20 octombrie 2015, § 108).

În speță, se observă că, în conformitate cu cerințele legislației naționale prevăzute la art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, **nu pot fi citați și ascultați ca martori persoana față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează.**

Analizând aceste prevederi, specificăm că, o persoană care dorește să participe în instanța de judecată pentru a depune declarații pertinente cauzei și că audierea sa este necesară pentru aflarea adevărului, însă ar exista anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, este în imposibilitate.

Mai mult, dacă inculpatul solicită prezența persoanei care dorește să participe în instanța de judecată pentru a depune declarații pertinente cauzei și că audierea sa este necesară pentru aflarea adevărului, însă ar exista anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, **chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres**, binevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză **de a fi citate și audiate**, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenției, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta, de asemenea, ar fi în imposibilitate.

Aceasta este regula, iar de la această regulă legislatorul nu a prevăzut nici o excepție. Deși respectarea garanțiilor și prezumției de nevinovăție persoanei chemate în calitate de martor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează are o importanță deosebită pentru asigurarea acestuia a caracterului echitabil al procesului sau, iar legislatorul are obligația pozitivă să instituie mecanisme care să asigure aceste garanții, aceasta nu trebuie să desconsidere dreptul la apărare a inculpatului și procedura penală în instanța de judecată, împiedicând nemotivat și mecanic, pur și simplu, citarea și audierea acestor persoane din partea apărării, chiar dacă aceste persoane **și-ar manifesta acordul expres**, binevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză **de a fi citate și audiate ca martori**, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul articolului 6 din Convenției. În acest sens, atunci când sunt puse în balanță aceste principii, legislatorul trebuie să găsească echilibrul corect, adică soluția care nu subordonează un principiu în detrimentul altuia, ci soluția care identifică un compromis optim.

În consecință, instanțele naționale sunt circumscrise, în lipsa oricărei motivări, automat și mecanic să respingă cererea de audiere a unor martori ai apărării, cât și ai acuzării, făcându-se referire la sesnul „*neclar și imprevizibil*” descris de dispoziția legii prevăzute la art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, că „*persoana față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează nu pot fi citați și ascultați ca martori*”, ceea ce nu îndeplinește garanțiile prevăzute la articolului 6 §§ 1 și 3 lit. d) din Convenției. Așadar, pentru că acest caz pune în discuție inclusiv cerința „clarității și previzibilității” legii procesual penale, totuși Codul de procedură penală nu poate să abunde în texte explicative. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept procedural penal (a se vedea, DCC nr. 124 din 30 octombrie 2018, § 24).

În același timp, această normă aduce atingere exercitării depline jurisdicții de către o

instanță de judecată, presupunând să renunțe la unele principii fundamentale de a judeca cauza legal, complet și imparțial. Așadar, refuzul mecanic al unei instanțe sau imposibilitatea de a se pronunța în mod independent și motivat asupra anumitor aspecte cruciale pentru soluționarea litigiului, cu care a fost sesizată, ar putea constitui o încălcare a articolului 6 § 1 din Convenția Europeană (cauza *Chevroil c. Franței*, Hotărârea din 13 februarie 2003).

În hotărârea sa nr. 10 din 10 mai 2016, § 80, Curtea Constituțională subliniază că, potrivit Constituției, justiția este înfăptuită doar de către instanțele judecătorești, (...), în procesul înfăptuirii justiției instanțele judecătorești trebuie să fie independente și să nu fie limitate în competențe, pentru a exercita un control deplină jurisdicție.

Aplicând normele contestate, fără excepții, legiuitorul a reglementat o situație în așa fel, încât să lipsească instanța de judecată de posibilitatea de a efectua un control judiciar efectiv, ținând cont de circumstanțele cazului. În astfel de situație, competențele instanței de judecată ar fi limitate, iar instanța este pusă în situația, imediat și fără nici o motivare, să respingă oricare listă a probelor sau solicitare de citare și audiere a probei cu martori, pentru că situația lor nu se încadrează în dispoziția art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, creându-se precondiții pentru încălcarea drepturilor constituționale ale subiecților, *inter alia*, a dreptului constituțional la un proces echitabil, prevăzut de articolul 20 din Constituția Republicii Moldova. Respectiv pentru persoanele acuzate, o astfel de soluție ar echivala cu o negare a dreptului la un proces echitabil, desfășurat cu încălcarea garanțiilor prevăzute la articolului 6 §§ 1 și 3 lit. d) din Convenției.

Or, principiul constituțional al legalității impune diferențierea situațiilor survenite, încât conceptul legislativ nu este suficientă în atingerea scopului legii penale atât timp cât nu este posibilă realizarea individualizării judiciare. Astfel, individualizarea judiciară se poate realiza doar în baza unor mecanisme de apreciere inerente activității instanței de judecată reglementate de lege, fiind astfel o expresie a principiului legalității.

Cu siguranță, o atare limitare poate opera însă în conformitate cu dispozițiile art. 54 din Constituție, care prevăd posibilitatea restrângerii exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Măsura restrângerii poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică, trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.

Curtea Constituțională, în hotărârea sa nr. 7 din 16 aprilie 2015, § 41 statuează că, limitarea exercițiului unor drepturi individuale, în considerarea unor drepturi colective și interese publice, ce vizează siguranța națională, ordinea publică sau prevenția penală, constituie în permanență o operațiune sensibilă sub aspectul reglementării, fiind necesară menținerea unui just echilibru între interesele și drepturile individuale, pe de o parte, și cele ale societății, pe de altă parte.

(i) Limitarea drepturilor procedurale ale inculpatului

Cu precădere, se constată că legislatorul nu a reglementat situația persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează însă care **și-ar manifesta acordul expres**, binevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză **de a fi citate și audiate ca martori**, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul articolului 6 din Convenției. Or, nu se poate

identifica vreun motiv rezonabil care justifică o asemenea soluție legislativă.

De altfel, legislatorul ar fi putut prevedea un mecanism potrivit căreia, în cazul citării și audierii persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează și care și-ar manifesta acordul respectiv, participarea apărătorului și, după caz, a reprezentantului lui legal să fie obligatorie.

Aceasta ar asigura congruența drepturilor și garanțiilor în vederea respectării caracterului echitabil în general al procesului fiind esențial în materie de articolul 6 din Convenție, iar inculpatului trebuie să-i rămână să demonstreze că citarea acestuia este necesară pentru aflarea adevărului și că eventuala respingere a cererii pentru audierea lui ar afecta negativ dreptul la apărare (cauza *Guilloury c. Franței*, Hotărârea din 22 iunie 2006, § 55).

În continuare, observăm că, consecința depozității supusă controlului constituționalității a fost o limitare clară și severă a dreptului inculpatului la apărare și la contradictorialitate prin imposibilitatea citării și audierii persoanelor în calitate de martori ai apărării, inclusiv includerea acestora în lipsa martorilor apărării. Pe de altă parte, modul în care renunțarea persoanelor la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenției, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta, nu lasă loc de interpretare astfel încât poate fi considerată ca fiind lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză, fiind eficientă în sensul Convenției.

În cele ce urmează, ne propunem să examinăm dacă limitările susmenționate ale drepturilor procedurale ale inculpatului au fost necesare și dacă autoritățile naționale au instituit măsuri de compensare pentru a atenua aceste limitări, înainte de a evalua impactul lor concret asupra situației inculpatului în raport cu procedura în ansamblu.

(ii) *Clarificarea aspectului dacă limitarea drepturilor procedurale ale inculpatului a fost necesară*

În prezenta cauză, instanța de judecată ar trebui să aplice dispozițiile legale relevante (art. 90 alin. (3) pct. 8 din CPP) și s-ă statueze de la bun început că inculpatul nu poate cita și audia în calitate de martori - *persoanele față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează*.

În plus, în baza aceleiași nome legale instanța de judecată va fi fost pusă în situația să nu permită inculpatului prezentarea listei probelor cu acești martori. *Or, instanța de judecată va respinge lista probelor inculpatului de citare și audiere a Ion HELBER, Ludmila JARIUC, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ, învinuți ca făcând parte din cadrul grupului criminal organizat, invocându-se că s-ar putea încălca drepturile acestora și că persoana față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează nu pot fi citați și ascuțați ca martori (art. 90 alin. (3) pct. 8 din CPP), altminteri ar fi avut „consecințe în denegarea legii”, având în vedere faptele reținute împotriva inculpatului, calificativul grup criminal organizat, precum și repercusiunile pentru persoanele audiate, în caz de citare.*

Cu toate acestea, având în vedere natura și caracterul juridic al faptelor exacte reținute împotriva inculpatului, în particular,

- „**Ludmila Jariuc** ....., în perioada anilor 2013-2014, împreună și prin înțelegere prealabilă cu Ion HELBER, Ludmila JARIUC, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ..., au constituit un grup criminal organizat, acționând coordonat astfel încât, aportul individual al fiecăruia s-a corelat cu acțiunile celorlalți în realizarea scopului urmărit. În scopul realizării planului infracțional comun Ludmila Jariuc, împreună și prin înțelegere prealabilă cu Ion HELBER, Ludmila JARIUC, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ,...

Astfel, prin acțiunile sale intenționate, Ludmila Jariuc, „avînd în cadrul grupului criminal organizat rolul de complice la acordarea creditelor cu încălcarea intenționată a legii, regulilor de creditare, politicilor de acordare a împrumuturilor sau normelor de prudență financiară, cauzînd instituției financiare daune în proporții deosebit de mari, acțiuni săvârșite de către un grup criminal organizat, infracțiune prevăzută de art.42 alin.(5), art.46 și art.239 alin.(2) lit.a) din Codul penal”;

- „a săvârșit infracțiunea de participare în calitate de complice la comiterea infracțiunii de acordare a creditelor cu încălcarea intenționată a regulilor de creditare, în cadrul unui grup criminal organizat”;

- care dintre „interesele persoanelor privat” au fost efectiv implicate, în coroborare cu voința expresă a membrilor grupului criminal organizat (Ion HELBER, Ludmila JARIUC, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ) care și-ar manifesta „binevolă și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenției, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta”, se constată lipsa de precizie a exprimării instanței de judecată atunci când s-a referit la orice motiv concret de încălcare a drepturilor persoanelor respective care justifică necitarea și audierea lor ca martori.

Prin urmare, nu se poate decât să se concluzioneze că motivele reale de încălcare a drepturilor persoanelor Ion HELBER, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ, care, conform dispoziției criticate, împiedică citarea și audierea persoanelor solicitate și care îl priveau pe inculpat nu au fost explicate câtuși de puțin și convingător de către legiuitor.

(iii) Existența unor măsuri de compensare în prezenta cauză

Trebuie reamintit faptul că, în fiecare cauză în care se pune problema echității procedurii, în raport cu limitarea dreptului inculpatului de a cita și audia un martor, trebuie să se stabilească, printr-o examinare cât mai riguroasă, dacă există elemente care pot să compenseze suficient dificultățile cauzate apărării prin neadmiterea acesteia, în special garanții procedurale solide, care permit o apreciere corectă și echitabilă a viabilității unei astfel de probe. Examinarea acestei chestiuni permite să se verifice dacă declarația martorului ar fi suficient de viabilă, ținând seama de importanța acesteia în cauză (cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatul Unit*, Hotărîrea din 15 decembrie 2011, §§ 147 și 161).

Privit în ansamblu, inculpatul are acces parțial la întregul dosar.

Cu toate acestea, înregistrările audio-video al măsurilor speciale de investigații nu sunt la cauza penală, depășit termenul de menținere în calitate de bănuît, încălcat principiul *non bis in idem*, etc., iar inculpatul și partea apărării contestă cu vehemență veridicitatea și autenticitatea acestora, fiind contrare normelor procesual penale, art. 6 și art. 8 din Convenție. În plus, Ion HELBER, Nelea HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ, au fost ascultați de organele de drept în cursul urmăririi penale, iar declarațiile lui Nelea HELBER sunt puse la baza acuzării lui Ludmila JARIUC, însă aceștia nu au fost citați nici de partea acuzării, și nici părții apărării nu i se permite, și niciodată nu s-au prezentat pentru a depune declarații în fața unei instanțe de judecată, chiar dacă sunt membrii ai grupului criminal organizat. Așadar, nici instanța, și nici inculpatul nu pot să îi asculte în timpul interogatoriului, pentru a aprecia credibilitatea și verosimilitatea declarațiilor lor, chiar dacă sunt membrii ai grupului criminal organizat în cauza penală respectivă (cauza *Chmura c. Poloniei*, Hotărîrea din 3 aprilie 2012, § 50).

Toate probele și mijloacele de probă din cauza penală respectivă sunt în copii, fiind contestat autenticitatea acestora, încât inculpatul și partea apărării nu au acces și nu cunosc originalele materialelor disjuncte din cauza penală de bază.

În condițiile în care norma criticată îngrădește dreptul inculpatei și nu permite o discreție instanței de judecată instanța, se întrevide situația în care instanța de judecată este pusă în situația în care nu poate oferi justificări nici în ceea ce privește modul în care va putea aprecia necesitatea *citării și audierii persoanelor solicitate, și respectiv nici să chibzuiască asupra măsurilor de compensare*, în măsura în care declarațiile lui Ion HELBER, Andrei CHIHAI, Igor ALII și Vitalie NEGARĂ, *chiar dacă sunt membrii ai grupului criminal organizat*, rămân o enigmă, și nu se regăsesc la cauza penală dată, însă care l-ar dezacupla pe inculpat.

Toate elementele de mai sus, culminând cu insuficiența raționamentului instanței de judecată la respingerea probei cu martori a inculpatului, trădează aprecierea gradului efectiv de control aplicat de instanța de judecată și lipsa oricărui grad de precauție, care constituie în permanență o operațiune sensibilă sub aspectul respectării principiului imparțialității și independenței, fiind necesară menținerea unui just echilibru între interesele și drepturile individuale, pe de o parte, și cele ale societății, pe de altă parte.

În acest context, considerăm neconstituțional textul **art. 90 alin. (3) pct. 8)** din Codul de procedură penală, *în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, benevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză de a fi citate și audiate, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenție, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta, în raport cu prevederile articolului 20 și 26, în coroborare cu art. 54 din Constituția Republicii Moldova.*

F. Lista documentelor relevante (dacă este cazul)

La prezenta sesizare urmează să fie anexate materialele cauzei penale nr. 1-22186835-12-1-21122022.

G. Declarația și semnătura autorului sesizării

Declar pe propria onoare că informațiile prezentate Curții sunt veridice.

17 martie 2025

AVOCAT
Reprezentant
Ivan UNGUREAN

INCULPAT
Ludmila JARIUC

ÎNCHEIERE

04 aprilie 2025

mun. Chișinău

Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani

În componența:

Președintele ședinței, judecător

– Tatiana Postolachi

Grefier

– Rotari Laura

Cu participarea:

Acuzatorului de stat – Sergiu Roșu, procuror în Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale,

Apărătorul inculpatei Jariuc Ludmila Pavel – avocat Ivan Ungurean

În lipsa :

Inculpatei – Jariuc Ludmila Pavel

Reprezentantului BC "MoldovaAgroindbank" S.A., Grăjdeanu Cornel

examinând în ședință publică, cauza penală privind învinuirea lui **Jariuc Ludmila Pavel**, *născut la 23.12.1978, IDNP 0972606428765*, învinuită în comiterea infracțiunii prevăzute la art. 42 alin.(5), art. 46 și art. 239 alin.(2) lit. a) din Codul penal,-

C O N S T A T Ă :

În procedura Judecătorului Tatiana Postolachi, se află în examinare cauza penală privind învinuirea lui **Jariuc Ludmila Pavel**, *născut la* : învinuită în comiterea infracțiunii prevăzute la art. 42 alin.(5), art. 46 și art. 239 alin.(2) lit. a) din Codul penal.

La data de 17 martie 2025, apărătorul Ivan Ungurean a depus o cerere prin care solicită ridicarea excepției de neconstituționalitate referitor la art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, inclusiv chiar dacă aceste persoane pe care inculpatul îi solicită a fi audiați în calitate de martori și-ar manifesta acordul expres, benevol și nesilit de nimeni, lipsită de echivoc și bazat pe o alegere în cunoștință de cauză de a fi citate și audiate, cu renunțarea la garanțiile procesului echitabil, în sensul art. 6 din Convenție, cu asumarea consecințelor ce decurge din aceasta.

În acest context, apărătorul consideră că dispozițiile cuprinse în conținutul art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală pot face obiectul unei excepții de neconstituționalitate, iar cererea depusă se încadrează în prevederile art. 7 Cod de Procedură Penală.

În ședință de judecată, avocatul Ivan Ungureanu, a susținut cererea depusă.

Procurorul, în ședința de judecată, a lăsat la discreția instanței soluționarea cererii date.

Analizând solicitarea formulată de către apărător privind ridicarea excepției de neconstituționalitate, instanța o admite, din considerentele arătate *infra*:

Astfel, din conținutul solicitării de ridicare a excepției de neconstituționalitate, instanța reține că aceasta vizează o parte din textul normei art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală și anume în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează.

În acest context, Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016, a relevat următoarele: „82. [I] judecătorul ordinar nu se va pronunța asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, ci se va limita exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: (1) obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; (2) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; (3) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; (4) nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate. 83. Curtea reține că verificarea constituționalității normelor contestate constituie competența exclusivă a Curții Constituționale. Astfel, judecătorii ordinari nu

sunt în drept să refuze părților sesizarea Curții Constituționale, decât doar în condițiile menționate la paragraful 82.”.

Totodată, potrivit art. 7 alin. (3)-(3³) din Codul de procedură penală, (3) În cazul existenței incertitudinii cu privire la constituționalitatea legilor și a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și a ordonanțelor Guvernului, care urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională pentru a se pronunța asupra constituționalității acestora. (3¹) La ridicarea excepției de neconstituționalitate și la sesizarea Curții Constituționale, instanța de judecată nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității normelor contestate cu prevederile Constituției, limitându-se la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una dintre părți sau de reprezentantul acesteia ori de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate în procesul judecării cauzei; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate. (3²) Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune prin încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă, până la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate, dezbaterile judiciare se suspendă. (3³) Dacă nu sunt întrunite cumulativ condițiile indicate la alin. (3¹), instanța de judecată refuză, prin încheiere, ridicarea excepției de neconstituționalitate. Încheierea instanței de judecată este definitivă, însă argumentele privind dezacordul cu aceasta pot fi invocate în apel sau, după caz, în recurs împotriva hotărârii în fond.

Astfel, instanța menționează că, în temeiul art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, art. 4 alin. (1) lit. g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit. g) din Codul jurisdicției constituționale, rezolvarea excepțiilor de neconstituționalitate a actelor normative ține de competența Curții Constituționale.

Prin urmare, sub aspectul verificării întrunirii condițiilor stabilite de Curtea Constituțională prin Hotărârea nr. 2 din 09 februarie 2016, instanța menționează că norma vizată de către apărător constituie obiect al controlului de constituționalitate.

De asemenea, ridicarea excepției de neconstituționalitate a fost solicitată de către o parte în proces, iar norma vizată, în maniera solicitată, nu a mai făcut obiectul controlului de constituționalitate. În acest sens, instanța menționează că, potrivit site-ului Curții Constituționale, în prezent, nu există o hotărâre sau o Decizie a Curții Constituționale, în acest sens.

Din aceste considerente, ținând cont că norma solicitată a fi supusă controlului de constituționalitate urmează a fi aplicată la soluționarea cauzei dedusă judecării, având în vedere că Judecătorul nu trebuie să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normei contestate, instanța de judecată ajunge la concluzia de a admite cererea apărătorului privind ridicarea excepției de neconstituționalitate a art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală.

În conformitate cu art. art. 7, 342 din Codul de procedură penală, instanța de judecată,

DISPUNE:

Se admite cererea apărătorului Ivan Ungurean privind ridicarea excepției de neconstituționalitate.

Se ridică excepția de neconstituționalitate a art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală și se sesizează Curtea Constituțională pentru verificarea constituționalității prevederilor art. 90 alin. (3) pct. 8) din Codul de procedură penală, în partea în care interzice inculpaților să beneficieze de dreptul la un proces echitabil, prin citarea și audierea în calitate de martori a persoanelor față de care există anumite probe că a săvârșit infracțiunea ce se investighează, dacă aceasta contravine sau nu prevederilor Constituției Republicii Moldova.

Se remite Curții Constituționale prezenta încheiere, Cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate, copia Rechizitoriului, pentru examinare conform competenței.

Încheierea nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
Judecător

Tatiana Postolachi